EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 24.10.2024.
COM(2024) 489 final

IZVJEŠĆE KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU I VIJEĆU

o provedbi Uredbe (EU) 2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičenici ili optuženici u kaznenim postupcima

Sadržaj

1. UVOD 2
2. OPĆA OCJENA 3
3. SPECIFIČNE TOČKE OCJENE 5
   - 3.1. Područje primjene (članak 2.) i postupak na temelju europskog uhidbenog naloga (članak 17.) 5
   - 3.2. Definicije (članak 3.) 7
   - 3.3. Pravo na informacije (članak 4.) 7
   - 3.4. Pravo djeteta na informiranje nositelja roditeljske odgovornosti (članak 5.) 8
   - 3.5. Pomoć odvjetnika (članak 6.) 9
   - 3.6. Pravo na pojedinačnu ocjenu (članak 7.) 11
   - 3.7. Pravo na liječnički pregled (članak 8.) 12
   - 3.8. Audiovizualno snimanje ispitivanja (članak 9.) 13
   - 3.9. Ograničavanje lišavanja slobode (članak 10.) 13
   - 3.10. Alternativne mjere (članak 11.) 14
   - 3.11. Posebno postupanje u slučaju lišavanja slobode (članak 12.) 14
   - 3.12. Pravovremeno i pozorno rješavanje predmeta (članak 13.) 16
   - 3.13. Pravo na zaštitu privatnosti (članak 14.) 16
   - 3.14. Pravo djeteta na pratnju nositelja roditeljske odgovornosti tijekom postupka (članak 15.) 17
   - 3.15. Pravo djece osobno nazočiti i sudjelovati na svom suđenju (članak 16.) 17
   - 3.16. Pravo na pravnu pomoć (članak 18.) 18
   - 3.17. Pravni lijekovi (članak 19.) 19
   - 3.18. Osposobljavanje (članak 20.) 19
   - 3.19. Prikupljanje podataka (članak 21.) 21
   - 3.20. Troškovi (članak 22.) 21
   - 3.21. Prenošenje u nacionalno zakonodavstvo (članak 24.) 21
4. PRIMJENA ČLANKA 6. DIREKTIVE 22
5. ZAKLJUČAK 24

1. UVOD

Direktivom (EU) 2016/800 o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičenici ili optuženici u kaznenim postupcima[1] („Direktiva”) nastoje se utvrditi postupovna jamstva kojima će se osigurati da djeca, dakle osobe mlađe od 18 godina, koja su osumnjičenici ili optuženici u kaznenim postupcima mogu razumjeti i pratiti te postupke, te učinkovito ostvarivati pravo na pošteno suđenje. Ujedno se nastoji spriječiti djecu u sukobu sa zakonom da ponove kazneno djelo te potaknuti njihova društvena integracija.

Jamstva utvrđena u toj direktivi temelje se na pravu na pošteno suđenje i pravu na obranu kako su utvrđena u člancima 47. i 48. Povelje Europske unije o temeljnim pravima[2] u vezi s člankom 24. o pravima djeteta, kojim je utvrđeno načelo da zaštita interesa djeteta mora biti primarni cilj u svakom djelovanju koje se odnosi na djecu.

Direktiva je peti instrument donesen na temelju članka 82. stavka 2. točke (b) Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU), koji je pravna osnova za donošenje minimalnih pravila za „prava pojedinaca u kaznenom postupku”. Ona se primjenjuje u 25 država članica[3].

EU je donio sljedećih pet direktiva usmjerenih na prava osumnjičenika i optuženika:

- Direktivu o pravu na tumačenje i prevođenje[4],
- Direktivu o pravu na informiranje[5],
- Direktivu o pravu na pristup odvjetniku te o pravu na komunikaciju s trećim osobama u slučaju oduzimanja slobode[6],
- Direktivu o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi[7], i
- Direktivu o pravnoj pomoći[8].

Tih šest direktiva o postupovnim pravima namijenjeno je jačanju povjerenja država članica u sustave kaznenog pravosuđa drugih država članica, a time i poboljšanju uzajamnog priznavanja odluka u kaznenim stvarima.

Europska komisija već je objavila izvješća o provedbi pet direktiva[9] u skladu sa zahtjevima za izvješćivanje iz tih akata. Usto, u članku 25. Direktive predviđeno je da Komisija podnosi

[1] SL L 132, 21.5.2016., str. 1.
[2] SL C 326, 26.10.2012., str. 391.
[3] U skladu s Protokolom br. 21 koji se odnosi na Irsku i Protokolom br. 22 koji se odnosi na Dansku, za te države članice Direktiva nije obvezujuća. Zbog toga se one ne uzimaju u obzir u ovoj ocjeni.
[4] Direktiva 2010/64/EU o pravu na tumačenje i prevođenje u kaznenim postupcima, SL L 280, 26.10.2010., str. 1.
[5] Direktiva 2012/13/EU o pravu na informiranje u kaznenom postupku, SL L 142, 1.6.2012., str. 1.
[6] Direktiva 2013/48/EU o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku i u postupku na temelju europskog uhidbenog naloga te o pravu na obavješćivanje treće strane u slučaju oduzimanja slobode i na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima, SL L 294, 6.11.2013., str. 1.
[7] Direktiva (EU) 2016/343 o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku, SL L 65, 11.3.2016., str. 1.
[8] Direktiva (EU) 2016/1919 o pravnoj pomoći za osumnjičenike i okrivljenike u kaznenom postupku i za tražene osobe u postupku na temelju europskog uhidbenog naloga, SL L 297, 4.11.2016., str. 1.; ispravak: SL L 91, 5.4.2017., str. 40.

izvješće Europskom parlamentu i Vijeću, procjenjujući opseg u kojem su države članice donijele nužne mjere u cilju usklađivanja s Direktivom, uključujući evaluaciju primjene članka 6., zajedno sa zakonodavnim prijedlozima ako je to potrebno.

Državama članicama poslan je upitnik u svrhu prikupljanja informacija o praktičnoj primjeni članka 6. te, među ostalim, prikupljanja informacija o provedbi odredaba Direktive za koje su potrebne praktične provedbene mjere, a ne prenošenje zakonodavstva. Odgovore je dostavilo 20 od 25 država članica sudionica.

Ovo izvješće stoga se temelji na informacijama koje su države članice dostavile Komisiji u kontekstu obavješćivanja o nacionalnim mjerama za prenošenje Direktive i pripadajućim dokumentima s objašnjenjima, kao i na dodatnim informacijama dostavljenima u odgovoru na upitnik ako su takve dodatne informacije doista dostavljene. Informacije su preuzete i iz istraživanja koje je provela Agencija Europske unije za temeljna prava[10] i iz studija koje su proveli vanjski dionici, a financirala Komisija[11].

U ovom će se izvješću ujedno istaknuti odredbe Direktive za koje je potrebno donošenje praktičnih provedbenih mjera te će se iznijeti informacije o donošenju takvih mjera koje su dostavile države članice.

2. OPĆA OCJENA

U skladu s člankom 24. Direktive države članice morale su staviti na snagu zakone i druge propise potrebne za usklađivanje s Direktivom do 11. lipnja 2019. te Komisiji odmah dostaviti tekst tih odredaba.

Pristup prenošenju Direktive razlikovao se među državama članicama zbog strukturnih razlika među njihovim pravosudnim sustavima. Mogu se utvrditi tri opća pristupa. **Prva skupina država članica** donijela je posebne pravne instrumente o postupovnim jamstvima za djecu, na primjer u obliku zakona o sudovima za mladež, koji je donesen kao *lex specialis* uz opća pravila kaznenog postupka koja se primjenjuju na sve osumnjičenike i optuženike. **Druga skupina država članica** odlučila se za izmjene i dopune svojih općih postupovnih pravila, tj. svojih općih zakona o kaznenom postupku, koje se odnose na djecu. **Treća skupina država članica** propisala je pravila o kaznenim postupcima koji uključuju djecu u svojim općim zakonima o kaznenom postupku, kao i u drugim pravnim instrumentima specifičnima za postupke protiv djece koja su počinila djelo koje se može smatrati kaznenim djelom, a da se sami takvi postupci ne smatraju kaznenim postupcima na temelju nacionalnog prava. U tim državama članicama opća pravila kaznenog postupka primjenjuju se na djecu

[9] COM(2018) 857 final, COM(2018) 858 final, COM(2019) 560 final, COM(2021) 144 final i COM(2023) 44 final.

[10] Studija Agencije Europske unije za temeljna prava (2022.), *Children as suspects or accused persons in criminal proceedings — procedural safeguards*, dostupno na: Djeca kao osumnjičenici ili optuženici u kaznenim postupcima – postupovna jamstva | Agencija Europske unije za temeljna prava (europa.eu).

[11] Vidjeti, na primjer: Projekt LA Child, *Legal aid for children in criminal proceedings: Report on current European national frameworks*, dostupno na: https://lachild.eu/wp-content/uploads/2021/06/FINAL-LA-Child-European-report-EN.pdf; projekt CLEAR-Rights, *Practices and gaps in legal aid systems for children in Belgium, France, Hungary, Romania and The Netherlands*, dostupno na: https://www.defenceforchildren.nl/media/6430/clear-rights_eu-review_en_fv.pdf.

samo iznimno u posebno teškim predmetima ili već od navršenih 17, a ne 18 godina. U svim drugim slučajevima djeca koja su počinila djelo koje se može smatrati kaznenim djelom podliježu postupcima koje dotične države članice ne smatraju kaznenim postupcima. Te države članice stoga ne priznaju primjenjivost Direktive na takve postupke. Međutim, na temelju kriterija iz presude Engel koje je sastavio Europski sud za ljudska prava, kako ih primjenjuje Sud u svojoj sudskoj praksi[12], može se smatrati da ti postupci jesu kazneni postupci obuhvaćeni područjem primjene Direktive. U nekima od tih država članica to je dovelo do materijalnih pitanja usklađenosti postupovnih pravila primjenjivih na djecu u takvim postupcima sa zahtjevima Direktive.

Bugarska, Cipar, Češka, Njemačka, Grčka, Hrvatska i Malta[13] nisu u propisanom roku dostavile obavijest o svojim mjerama za prenošenje. Komisija je stoga u lipnju 2019. protiv tih sedam država članica pokrenula postupak zbog povrede na temelju članka 258. UFEU-a. Nadalje, Cipar je u svibnju 2020. primio obrazloženo mišljenje zbog kontinuiranog neobavješćivanja o mjerama za prenošenje. Svih sedam država članica naknadno je dostavilo obavijest o mjerama za prenošenje.

Utvrđeni su problemi s usklađivanjem kad je riječ o potpunom i/ili pravilnom prenošenju Direktive u svim državama članicama. Od sedam predmeta pokrenutih u lipnju 2019. protiv država članica zbog neobavješćivanja o mjerama za prenošenje, dosad su zaključena četiri, protiv Malte, Cipra, Hrvatske i Češke[14]. Preostale tri države članice primile su dodatnu službenu opomenu[15] za djelomično neobavješćivanje o mjerama za prenošenje u kojoj su navedeni preostali nedostaci u prenošenju. Nadalje, Komisija je od srpnja 2023. pokrenula postupke zbog povrede zbog potpunog[16] ili djelomičnog[17] neobavješćivanja o mjerama za prenošenje protiv svih preostalih 18 država članica. Tri ta postupka zbog povrede već su mogla biti ponovno zaključena[18]. Stoga su u tijeku aktivni postupci zbog povrede protiv 18 države članice zbog djelomičnog neobavješćivanja o nacionalnim mjerama za prenošenje Direktive u skladu s člankom 260. stavkom 3. UFEU-a. Provedene su studija i preliminarna ocjena o usklađenosti priopćenih mjera za prenošenje s Direktivom. Komisija će pravodobno poduzeti i potrebne korake za ispravljanje nedostataka utvrđenih u tom kontekstu pokretanjem postupka zbog povrede na temelju članka 258. UFEU-a.

Općenito, opseg i priroda utvrđenih nedostataka razlikuju se. Treba posebno istaknuti tri vrste problema s usklađivanjem. Prva su vrsta problemi s usklađivanjem s određenim odredbama

[12] Za Europski sud za ljudska prava vidjeti *Engel i drugi protiv Nizozemske*, 8. lipnja 1976., točke 80. – 82. i kasniju sudsku praksu; Za Sud Europske unije vidjeti, na primjer, presudu Suda (veliko vijeće) od 5. lipnja 2012., *Bonda*, predmet C-489/10, EU:C:2012:319, točke 37.ff i kasniju sudsku praksu.

[13] Cipar (ref. br. INFR(2019)0175); Njemačka (ref. br. INFR(2019)0183); Češka (ref. br. INFR(2019)0180); Grčka (ref. br. INFR(2019)0191); Hrvatska (ref. br. INFR(2019)0203); Malta (ref. br. INFR(2019)0227).

[14] Cipar je primio još jedno dodatno obrazloženo mišljenje prije zaključenja predmeta.

[15] Njemačka, Bugarska, Grčka.

[16] Luksemburg (ref. br. INFR(2024)2002); Španjolska (ref. br. INFR(2023)2176); Italija (ref. br. INFR(2023)2090).

[17] Poljska (ref. br. INFR(2023)2127); Švedska (ref. br. 2023/2110); Mađarska (ref. br. 2023/2109); Slovačka (ref. br. 2023/2108); Rumunjska (ref. br. INFR(2023)2107); Austrija (ref. br. INFR(2023)2106); Nizozemska (ref. br. INFR(2023)2089); Litva (ref. br. 2023/2074); Slovenija (ref. br. 2021/2075); Estonija (ref. br. 2021/2076); Latvija (ref. br. INFR(2023)2124); Francuska (ref. br. INFR(2023)2125); Finska (ref. br. INFR(2023)2126); Belgija (ref. br. INFR(2023)2136); Portugal (ref. br. INFR(2023)2091).

[18] Rumunjska, Slovenija, Litva.

Direktive koji se mogu smatrati značajnima zbog broja država članica u čijem se prenošenju javlja isti nedostatak.

Druga vrsta značajnih problema s usklađivanjem može se smatrati posebno problematičnom zbog opsega njihova učinka jer su pogođena djeca zapravo isključena iz uživanja većine ili čak svih prava i jamstava na koja imaju pravo na temelju Direktive. Ta se vrsta problema osobito javlja u vezi s nepravilnim prenošenjem članka 2., kojim se utvrđuje područje primjene Direktive i nepravilnim prenošenjem članka 17. Direktive, kojim se nastoji osigurati da se prava iz članaka 4., 5., 6. i 8., članaka od 10. do 15. i članka 18. Direktive primjenjuju *mutatis mutandis* na djecu koja su tražene osobe.

Treća vrsta problema s usklađivanjem odnosi se neobraćanje pozornosti na razliku između područja primjene i prirode određenih ključnih standarda postupovnih prava za odrasle osumnjičenike i optuženike te njihova područja primjene i prirode kako su predviđeni Direktivom za djecu. Članak 6. Direktive kojim se uređuje pomoć odvjetnika te članci 4. i 5. kojima se uređuju prava na informiranje, posebno su pogođeni nepriznavanjem (a time i neprenošenjem) dodatnih pravnih zahtjeva za države članice u odnosu na djecu u usporedbi s odraslima.

Ako ne postoji potpuna usklađenost s odredbama Direktive, to negativno utječe na djelotvornost prava koja su u njoj utvrđena. Komisija će nastaviti poduzimati sve odgovarajuće mjere kako bi to ispravila, uključujući pokretanje postupaka zbog povrede u skladu s člankom 258. i člankom 260. stavkom 3. UFEU-a.

U tom se kontekstu napominje i da je Sud Europske unije („Sud”) nedavno donio svoju prvu presudu o tumačenju Direktive u predmetu C-603/22[19]. Predmet se odnosio na primjenu Direktive na kaznene postupke u Poljskoj protiv troje djece (od 17 godina).

3. SPECIFIČNE TOČKE OCJENE

3.1. Područje primjene (članak 2.) i postupak na temelju europskog uhidbenog naloga (članak 17.)

Članak 2. stavak 1. određuje područje primjene Direktive, koja se primjenjuje na djecu koja su osumnjičenici i optuženici u kaznenim postupcima do njihova pravomoćnog okončanja. To znači da se Direktiva u načelu primjenjuje odmah nakon što dijete *de facto* postane osumnjičenik, na primjer, ako su ga svjedok ili žrtva optužili da je počinitelj kaznenog djela, neovisno o tome jesu li ga nadležna tijela već prepoznala kao osumnjičenika ili optuženika službenim aktom ili su ga obavijestila da je osumnjičen ili optužen za počinjenje kaznenog djela. To posebno široko područje primjene Direktive važno je za određena jamstva, kao što je pravo na privatnost, koja bi trebala proizvoditi učinke čak i prije nego što dijete dođe u izravan kontakt s istražnim tijelima i bude obaviješteno o sumnji da je počinilo kazneno djelo. Treba napomenuti i da, iako bi se neke odredbe Direktive, kao što su odredbe o pomoći

[19] Presuda od 5. rujna 2024., predmet C-603/22, M.S. i drugi, ECLI:EU:C:2024:685.

odvjetnika, trebale primjenjivati tek nakon što dijete bude obaviješteno da je osumnjičenik ili optuženik, činjenica da nadležna tijela nisu obavijestila dijete o tome, iako ga zapravo već smatraju osumnjičenikom, ne mijenja pravo djeteta da uživa svoja prava na temelju Direktive od trenutka kad ga se *de facto* smatra osumnjičenikom. To je obrazloženje potvrdio Sud u kontekstu primjene Direktive 2012/13/EU i time se jamči da propust nadležnih tijela da obavijeste osumnjičenika o njegovu statusu u postupku tu osobu ne lišava prava.

Međutim, više od trećine država članica nije utvrdilo isti opseg tih zaštita na nacionalnoj razini. Neke države članice primjenjuju Direktivu, ili barem određene odredbe, na djecu tek nakon što službeno ona postanu osumnjičenici ili optuženici (ti su pojmovi u nekim državama članicama obuhvaćeni pojmom „okrivljenik") na temelju službenog akta ili su u izravnom kontaktu s istražnim tijelima, na primjer tijekom policijskog ispitivanja. Druge države članice primjenjuju redovita pravila kaznenog postupka koja ne predviđaju posebnu zaštitu djece u slučajevima kad djeca počine posebno teško kazneno djelo ili općenito nakon što navrše 17 godina. Stoga u tim državama članicama sva djeca ne uživaju prava i jamstva predviđena Direktivom. Usklađenost s Direktivom u tim je slučajevima samo slučajna ako su određena jamstva za odrasle slična jamstvima za djecu utvrđenima u Direktivi. Općenito, problemi s usklađivanjem koji se odnose na prenošenje područja primjene Direktive posebno su problematični jer mogu velikom broju djece odjednom uskratiti svu zaštitu iz Direktive. Mnogi problemi u prenošenju određenih materijalnih odredbi Direktive povezani su s nepravilnim prenošenjem njezina područja primjene.

U državama članicama koje ne primjenjuju nacionalna jamstva na djecu prije nego što službeno postanu osumnjičenici ili optuženici utvrđeni su problemi i u prenošenju **članka 2. stavka 4**. Na temelju članka 2. stavka 4. Direktiva se primjenjuje na djecu koja se, na primjer, u početku smatraju svjedocima, ali nakon samoinkriminirajućih izjava danih tijekom ispitivanja postanu osumnjičenici. U takvim slučajevima, kako je pojašnjeno u uvodnoj izjavi 29., ispitivanje se mora obustaviti dok dijete ne bude obaviješteno da je osumnjičenik ili optuženik i dok mu ne bude pružena pomoć odvjetnika. Te su mjere potrebne kako bi ta djeca, na primjer, bila svjesna da imaju pravo da ne svjedoče protiv sebe i da imaju pravo na šutnju te da ta prava mogu učinkovito ostvariti.

U skladu s **člankom 2. stavkom 2.**, Direktiva se primjenjuje i na djecu koja su uhićena nakon što je druga država članica uputila zahtjev za izručenje, na primjer na temelju europskog uhidbenog naloga, od trenutka njihova uhićenja u državi članici izvršenja. To proširenje područja primjene Direktive detaljnije je objašnjeno u **članku 17.** Direktive, u kojem se navode prava i jamstva koja bi se trebala jednako primjenjivati na svu djecu koja su osumnjičenici ili optuženici, neovisno o tome čekaju li izručenje.

Više od trećine svih država članica nije izričito prenijelo članak 2. stavak 2. i stoga na djecu koja čekaju predaju nije proširilo neka od nužnih prava iz članka 17., kao što je pravo na pratnju nositelja roditeljske odgovornosti.

Na temelju **članka 2. stavka 3.**, većina prava iz Direktive i dalje se primjenjuje na djecu koja postanu punoljetna tijekom kaznenog postupka koji se vodi protiv njih ako nadležna tijela smatraju da bi to bilo prikladno s obzirom na okolnosti predmeta, uključujući zrelost i ranjivost dotične osobe. Kad mlada osoba napuni 21 godinu, države članice mogu odlučiti da više neće primjenjivati Direktivu, čak i ako je postupak još u tijeku. U velikom broju država članica utvrđeni su problemi s usklađivanjem s tom odredbom.

U pojedinim državama članicama drugo tijelo, osim suda nadležnog u kaznenim stvarima, nadležno je za izricanje sankcija ili se lišavanje slobode ne može izreći kao sankcija za relativno lakša kažnjiva djela, kao što su prekršaji u cestovnom prometu, koji se mogu utvrditi prometnom kontrolom. **Člankom 2. stavkom 6.** predviđeno je da se u takvim slučajevima, za lakša kažnjiva djela i kažnjiva djela za koja se lišavanje slobode ne može izreći kao sankcija, Direktiva primjenjuje samo na postupke pred sudom nadležnim za kaznene stvari i kad je dijete lišeno slobode.

Međutim, brojne države članice ne razlikuju postupke za lakša kažnjiva djela pred sudovima nadležnima za kaznene stvari od postupaka pred drugim tijelima ili ne jamče prava iz Direktive ako se lišavanje slobode može izreći kao sankcija za određena lakša kažnjiva djela. Nacionalna jamstva uopće ne primjenjuju na djecu osumnjičenu ili optuženu za lakša kažnjiva djela.

3.2. Definicije (članak 3.)

U **članku 3.** Direktive definirani su ključni pojmovi, kao što su „dijete", „nositelj roditeljske odgovornosti" i „roditeljska odgovornost". Predviđeno je i da se osoba smatra djetetom ako nije jasno je li navršila 18 godina, što je zahtjev koji trećina svih država članica nije izričito prenijela za potrebe kaznenog postupka.

3.3. Pravo na informacije (članak 4.)

Člankom 4. stavkom 1. propisano je koje informacije dijete osumnjičeno ili optuženo za kazneno djelo mora primiti i u kojem se trenutku te informacije trebaju pružiti. Stoga bi djecu, osim o njihovim pravima u skladu s Direktivom 2012/13/EU, trebalo odmah obavijestiti o općim aspektima vođenja postupka, na primjer o predstojećim postupovnim koracima. Gotovo polovina država članica to nije izričito propisala.

Dodatne informacije koje treba odmah pružiti odnose se na pravnu pomoć i druga prava sadržana u člancima 5., 6. i 14. te članku 15. stavku 4. Direktive, koja se mogu i trebaju ostvarivati od rane faze postupka. Informacije o pravu na pojedinačnu ocjenu, kao i o drugim pravima sadržanima u člancima 8., 10. i 11., članku 15. stavku 1., te člancima 16. i 19., koja se primjenjuju u različitim trenucima ovisno o pravnom sustavu države, trebale bi se pružiti u najranijoj prikladnoj fazi. Naposljetku, postoje neke informacije koje se moraju pružiti pri lišavanju slobode, odnosno informacije o pravu na posebno postupanje tijekom lišavanja slobode, kako je predviđeno člankom 12. Direktive.

Općenito, samo nekoliko država članica zahtijeva od svojih nadležnih tijela da postupno pružaju sve potrebne informacije u različitim fazama postupka navedenima u Direktivi. U većini država članica opseg informacija koje treba pružiti ograničeniji je ili se informacije o primjenjivim postupovnim pravima i jamstvima pružaju odjednom. Pružanje svih informacija odjednom može preopteretiti dijete. Naime, postupnim pružanjem informacija koje je utvrđeno u Direktivi uglavnom se nastoji osigurati da djeca mogu potpuno iskoristiti ključne informacije o određenim pravima upravo u trenutku kad ta prava postanu primjenjiva ili relevantna.

Osim toga, mnoge države članice od nadležnih tijela ne zahtijevaju izričito da djeci pruže informacije na jednostavnom i pristupačnom jeziku kako je propisano **člankom 4.**

stavkom 2. Druge države članice nisu službeno uvele posebno prilagođeno pismo o pravima djece koje uključuje upućivanje na sva njihova prava iz Direktive kako su prenesena u nacionalno pravo, u skladu sa zahtjevom iz **stavka 3.**

U tom je kontekstu važno napomenuti da su neke od tih država članica tijekom savjetovanja o tom pitanju navele da su posebna pisma o pravima djece izrađena i da se koriste u praksi, ali da odgovarajuća obveza nije prenesena u nacionalno pravo, što se smatra problemom s usklađivanjem.

3.4. Pravo djeteta na informiranje nositelja roditeljske odgovornosti (članak 5.)

Kao što se podsjeća u uvodnoj izjavi 22. Direktive, države članice trebale bi obavijestiti nositelje roditeljske odgovornosti (oba roditelja u načelu se smatraju nositeljima roditeljske odgovornosti) o postupovnim pravima djeteta. Informacije bi se trebale dostaviti što prije i s onoliko pojedinosti koliko je nužno da bi se zajamčila pravičnost postupka i nositeljima roditeljske odgovornosti omogućilo da pomognu djetetu u učinkovitom ostvarivanju njegovih prava. To je načelo sadržano u **članku 5. stavku 1.** Direktive, ali nije preneseno u skladu s Direktivom u većini država članica.

Neke države članice nisu razlikovale obvezu obavješćivanja nositelja roditeljske odgovornosti o pravima djeteta na temelju Direktive od obveze obavješćivanja da je dijete lišeno slobode. Potonja obaveza sadržana je u članku 5. stavku 2. Direktive 2013/48/EU, a ne u Direktivi. Međutim, postoje i neizravni problemi s usklađivanjem. Povezani su s nepravilnim prenošenjem članka 4. o pravu djeteta na informacije jer se u nekim državama članicama, kako je prethodno navedeno, nacionalnim pravom ne zahtijeva da dijete dobije sve informacije koje bi trebalo dobiti u skladu s Direktivom. Općenito se samo zahtijeva da se nositelju roditeljske odgovornosti ili drugoj odgovarajućoj odrasloj osobi koju je imenovalo dijete i koju je kao takvu prihvatilo nadležno tijelo u skladu s **člankom 5. stavkom 2.** daju iste (nedostatne) informacije kao i djetetu. To dovodi do neizravnog problema s usklađivanjem u mnogim državama članicama.

Općenito, problemi s usklađivanjem u prenošenju članka 5. stavka 2. kad je riječ o imenovanju i pružanju informacija drugoj odgovarajućoj odrasloj osobi utvrđeni su u **21** državi članici. Osim neizravnog problema s usklađivanjem povezanog s člankom 4., problemi s usklađivanjem proizlaze, među ostalim, iz nedovoljne preciznosti u prenošenju strogo ograničenih razloga za odstupanje od primarnog prava nositelja roditeljske odgovornosti na dobivanje informacija, s jedne strane, i nepriznavanja druge odgovarajuće odrasle osobe koju je dijete imenovalo kao stranku jednaku nositelju roditeljske odgovornosti u smislu postupovnih prava i povlastica, s druge strane.

Prvi navedeni problem utječe i na probleme s usklađivanjem utvrđene za prenošenje **članka 5. stavka 3.** Direktive, kojim se predviđa koji postupak treba primijeniti ako prestanu postojati okolnosti za uskraćivanje informacija nositeljima roditeljske odgovornosti.

3.5. Pomoć odvjetnika (članak 6.)

Člankom 6. stavkom 1. podsjeća se i dodatno upućuje na pravo na pristup odvjetniku kako je sadržano u Direktivi 2013/48/EU. Iako je trenutačno otvoreno **devet** postupaka zbog povrede protiv država članica zbog nepravilnog prenošenja Direktive 2013/48/EU[20], za nijednu od priopćenih mjera kojima je Direktiva prenesena nije utvrđeno da dovodi u pitanje to pravo. Međutim, mjere za prenošenje koje su države članice priopćile često nisu u skladu sa zahtjevima Direktive utvrđenima u stavcima članka 6. navedenima u nastavku.

Člankom 6. stavkom 2. utvrđuje se opća obveza država članica da djeci osiguraju pomoć odvjetnika na način koji im omogućuje učinkovito ostvarivanje prava na obranu. Pomoć odvjetnika u ovom kontekstu treba tumačiti kao pravnu pomoć odvjetnika i zastupanje po odvjetniku u kaznenom postupku. Ako dijete ili nositelj roditeljske odgovornosti nisu sami imenovali odvjetnika, to moraju učiniti nadležna tijela.

Detaljni postupovni zahtjevi kojima je svrha zajamčiti da pomoć odvjetnika omogući učinkovito ostvarivanje prava obrane navedeni su u stavcima od 3. do 8. Međutim, u mnogim državama članicama nisu preneseni u skladu s Direktivom (kako je detaljnije objašnjeno u nastavku). Stoga, općenito, usklađenost s općim načelom utvrđenim u članku 6. stavku 2. u većini pravnih sustava država članica nije zajamčena u svim okolnostima.

Na primjer, više od polovine država članica nije u potpunosti usklađeno prenijelo **članak 6. stavak 3.** u kojem je utvrđeno da države članice moraju djeci pružiti pomoć odvjetnika bez nepotrebne odgode nakon što saznaju da su osumnjičenici ili optuženici. U Direktivi su navedena četiri moguća najranija trenutka u postupku u kojima bi pravna pomoć trebala početi.

U nekima od tih država članica koje nisu usklađeno prenijele Direktivu pravna pomoć nije osigurana iako je dijete očito već osumnjičenik u istrazi, ali nije imenovano osumnjičenikom jer taj pojam nije priznat u određenom pravnom sustavu. To je povezano s nepravilnim prenošenjem područja primjene Direktive[21]. Pravna pomoć bez nepotrebne odgode nije osigurana u svim slučajevima ni u onim državama članicama u kojima se na postupke protiv djece mogu primjenjivati redovita pravila kaznenog postupka umjesto posebnih pravila kaznenog postupka za djecu. U drugim državama članicama imenovanje odvjetnika za dijete možda i jest osigurano, ali ne postoji pravna sigurnost kad je riječ o tome mora li odvjetnik biti prisutan i učinkovito pomagati djetetu tijekom konkretnih radnji navedenih u Direktivi, a da dijete ne mora zatražiti njegovu prisutnost/sudjelovanje. U nekim pravnim sustavima odvjetnici imaju pravo odlučiti je li njihova prisutnost potrebna i stoga odbiti prisustvovati, a Direktivom je predviđeno pravo djeteta na prisutnost odvjetnika. Slični problemi s usklađivanjem utvrđeni su u prenošenju **članka 6. stavka 4.**, kojim se propisuje da države članice, u okviru osigurane pomoći odvjetnika, moraju osigurati i da djeca imaju pravo na privatni sastanak s odvjetnikom prije ispitivanja. Osim toga, moraju osigurati da je odvjetnik prisutan i da može učinkovito sudjelovati u ispitivanju te da djeca imaju pomoć odvjetnika barem za vrijeme određenih istražnih radnji ili radnji prikupljanja dokaza predviđenih

[20] Češka (INFR(2021)2107), Italija (INFR(2023)2006), Nizozemska (INFR(2023)2007), Slovačka (INFR(2023)2008), Slovenija (INFR(2023)2010), Poljska (INFR(2024)2073), Bugarska (INFR(2024)2003), Estonija (INFR(2021)2135), Mađarska (INFR(2021)2137).
[21] Vidjeti odjeljak 3.1.

Direktivom. U mnogim državama članicama prisutnost i aktivna pomoć odvjetnika nije uvijek obvezna u svim tim situacijama. Na primjer, neke države članice ne jamče osobni sastanak s odvjetnikom prije ispitivanja.

Člankom 6. stavkom 5. jamči se povjerljivost komunikacije između djece i njihova odvjetnika u bilo kojem obliku, kao što su sastanci, pisana korespondencija ili komunikacija putem telefona. Međutim, nisu sve države članice izričito zajamčile povjerljivost svih vrsta komunikacije.

Treba imati na umu da pravo na pomoć odvjetnika nije apsolutno. U Direktivi su predviđena dva razloga za odstupanje od pravila o pomoći odvjetnika: jedan se temelji na razmjernosti (članak 6. stavak 6.), a drugi na iznimnoj i privremenoj potrebi (članak 6. stavak 8.).

Pod uvjetom da je to u skladu s pravom na pošteno suđenje, države članice stoga mogu, u skladu s **člankom 6. stavkom 6.**, odstupiti od obveze pružanja pomoći odvjetnika ako to ne bi bilo razmjerno s obzirom na okolnosti predmeta. Odstupanje zbog nerazmjernosti zahtijeva ocjenu u svakom pojedinom predmetu, uzimajući u obzir, među ostalim, težinu navodnog kaznenog djela, složenost predmeta i mjere koje bi se mogle poduzeti za takvo djelo. U svakom slučaju najbolji interes djeteta uvijek mora biti na prvom mjestu, a djeca svakako moraju imati pomoć odvjetnika kad su pozvana pred nadležni sud ili suca radi odluke o pritvoru, kao i tijekom pritvora. Važno je napomenuti da se, osim toga, lišavanje slobode ne smije izreći kao kaznena presuda ako je nedostatak pomoći odvjetnika utjecao na sposobnost djeteta da učinkovito ostvari svoja prava na obranu.

Većina država članica propisala je tu mogućnost u nekom obliku, ali ne nužno u potpunosti u skladu s Direktivom. Na primjer, brojne države članice nisu ograničile, u istoj mjeri kao u Direktivi, okolnosti u kojima je to odstupanje na temelju razmjernosti primjenjivo. Konkretno, neke države članice ne zahtijevaju stvarnu ocjenu u svakom pojedinom slučaju uzimajući u obzir sve okolnosti predmeta. Umjesto toga predviđaju mogućnost odstupanja samo na temelju općih kriterija, kao što je težina kaznenog djela. To nije dovoljno da bi se zajamčio najbolji interes djeteta jer mogu postojati okolnosti povezane s posebnom ranjivošću ili razinom zrelosti djeteta koje utječu na njegovu sposobnost pravilnog razumijevanja postupka i sudjelovanja u njemu te stoga ne dopuštaju odstupanje od obveze pružanja pomoći odvjetnika, čak i ako su ispunjeni određeni opći kriteriji.

Države članice također ne smiju odstupiti od obveze pružanja pomoći odvjetnika samo zato što se odvjetnik nije pojavio na vrijeme za određenu istražnu radnju ili radnju prikupljanja dokaza, kao što je ispitivanje, za koju se pomoć obično mora osigurati. **Člankom 6. stavkom 7.** Direktive predviđeno je da u takvim slučajevima nadležna tijela moraju odgoditi radnju za razumno razdoblje kako bi omogućila dolazak odvjetnika. Ako dijete nije imenovalo odvjetnika, nadležna tijela trebala bi odgoditi radnju dok djetetu ne osiguraju odvjetnika.

Međutim, kao što je navedeno u kontekstu rasprave o stavcima 3. i 4., neke države članice nisu strogo propisale da dijete mora imati pomoć odvjetnika u svim slučajevima predviđenima Direktivom. To utječe i na prenošenje članka 6. stavka 7.

Kad je riječ o nužnim privremenim odstupanjima od obveze pružanja pomoći odvjetnika, **člankom 6. stavkom 8.** dopušta se državama članicama, u iznimnim okolnostima i samo u fazi koja prethodi sudskom postupku, privremeno provođenje istražnih radnji ili radnji

prikupljanja dokaza bez prisutnosti odvjetnika, na temelju uvjerljivih razloga navedenih u Direktivi. To uključuje, na primjer, hitnu potrebu za sprečavanjem ozbiljnih štetnih posljedica po život, slobodu ili tjelesni integritet osobe ili sprečavanje gubitka važnih dokaza povezanih s teškim kaznenim djelom. Naravno, takvo se odstupanje može primijeniti samo ako je to opravdano na temelju pojedinačne ocjene posebnih okolnosti predmeta, što uključuje ocjenu potencijalne posebne ranjivosti djeteta, uzimajući u obzir najbolji interes djeteta. Važno je napomenuti da svaku odluku o primjeni takvog odstupanja mora donijeti pravosudno tijelo ili ona mora podlijegati sudskom preispitivanju.

Velika većina država članica predviđa takvu mogućnost odstupanja, ali ne nužno u potpunosti u skladu s Direktivom. U nekima se predviđene šire osnove za privremeno odstupanje ili nije uzet u obzir zahtjev „hitnosti" utvrđen Direktivom. To je problematično jer takva odstupanja od obveze pomoći odvjetnika mogu ugroziti učinkovito ostvarivanje prava djeteta na obranu i trebala bi se primjenjivati samo uz stroga ograničenja. Konkretno, djeca mogu nenamjerno inkriminirati sama sebe, zato što nisu u potpunosti shvatila opseg prava na šutnju i prava da ne svjedoče protiv sebe ili zato što se osjećaju zastrašenima i pod pritiskom da odgovore na pitanja.

3.6. Pravo na pojedinačnu ocjenu (članak 7.)

U kaznenim postupcima protiv djece od ključne je važnosti da ih se pojedinačno ocijeni kako bi se utvrdile njihove posebne potrebe kad je riječ o zaštiti, obrazovanju, osposobljavanju i društvenoj integraciji. To je predviđeno **člankom 7. stavcima 1. i 2.** Kao što je navedeno u stavku 2., pri pojedinačnoj ocjeni mora se posebno uzeti u obzir osobnost djeteta i njegova zrelost, djetetova gospodarska, socijalna i obiteljska pozadina, te svaka eventualna pojedinačna ranjivost djeteta, kao što su poteškoće u učenju i komunikaciji.

Rezultati ocjene nikad se ne bi trebali koristiti kao oblik neslužbenih kontekstualnih „dokaza" protiv djece, već bi se trebali koristiti samo kako bi se utvrdilo, u skladu s **člankom 7. stavkom 4.,** hoće li im i u kojoj mjeri za vrijeme kaznenog postupka biti potrebne posebne mjere te kako bi se odredio stupanj njihove kaznene odgovornosti i prikladnost pojedine sankcije ili obrazovne mjere.

Nacionalna pravila o provedbi pojedinačnih ocjena i njihovoj svrsi nisu u skladu s Direktivom u najmanje polovini država članica. Kad je riječ o prenošenju osobnog područja primjene prava na pojedinačnu ocjenu, problem s usklađivanjem javlja se u državama članicama koje ne zahtijevaju pojedinačno ocjenjivanje sve djece, na primjer djece starije od 17 godina, ili ne predviđaju pojedinačno ocjenjivanje u svim vrstama predmeta, kao što su predmeti u kojima se na postupke primjenjuju redovita pravila kaznenog postupka umjesto posebnih pravila za djecu. To je povezano s nepravilnim prenošenjem područja primjene Direktive[22]. Nadalje, neke su države članice propisale da je pojedinačna ocjena mogućnost, a ne obveza, koja se provodi u skladu s odlukom tužiteljstva. U takvim slučajevima ne postoji pravna sigurnost da će se pojedinačna ocjena provoditi u svim slučajevima u kojima je to propisano Direktivom, čak i ako neobvezujuće smjernice potiču tužitelje da se pridržavaju njezinih načela. U nekim državama članicama materijalni opseg ocjene koju treba provesti ograničeniji je nego što je predviđeno Direktivom. Često nije regulirano ni kako treba

[22] Vidjeti odjeljak 3.1.

prikupiti sve potrebne i relevantne informacije ako to već nisu učinila druga relevantna tijela, kao što su službe za zaštitu djece.

Kad je riječ o svrsi pojedinačne ocjene i njezinoj ulozi u odlučivanju u okviru kaznenog postupka, većina država članica nisu uvele izričite odredbe o tome u nacionalno pravo. Ako svrha jest utvrđena u nacionalnom pravu, uglavnom je ograničena na to da se pojedinačna ocjena koristi kao izvor informacija pri izricanju kazne. Ako rezultati pojedinačne ocjene nisu uzeti u obzir u svim glavnim odlukama koje utječu na dijete tijekom cijelog postupka, ozbiljno je ograničena njezina funkcija kao ključnog alata kojim se osigurava da je postupak prilagođen djeci i vođen najboljim interesom djeteta.

Kako bi se osiguralo da njezini rezultati mogu u praksi pozitivno utjecati na ključne odluke donesene u odnosu na dijete već u fazi koja prethodi sudskom postupku, **stavkom 5.** predviđa se da bi se pojedinačna ocjena trebala provesti u najranijoj prikladnoj fazi postupka, i, podložno **stavku 6.**, prije podizanja službene optužnice. Samo u iznimnim okolnostima, na primjer ako je dijete lišeno slobode, a čekanje izvješća o pojedinačnoj ocjeni nepotrebno bi produljilo to stanje, pojedinačna ocjena može se iznijeti na početku rasprave pred sudom. U uvodnoj izjavi 38. objašnjeno je da, kad pojedinačna ocjena postane dostupna, mogla bi se ponovno preispitati primjerenost i učinkovitost mjera ili odluka provedenih prije njezine dostupnosti.

Iako većina država članica propisuje da pojedinačna ocjena treba biti dostupna najkasnije prije podizanja optužnice ili barem do početka sudske rasprave, u većini mjera za prenošenje nije naveden taj najraniji prikladni trenutak.

Čak i ako se pojedinačne ocjene provode u najranijoj prikladnoj fazi, one mogu biti nekvalitetne jer vrlo malo država članica izričito zahtijeva da dijete i, kad se to smatra prikladnim, njegovi nositelji roditeljske odgovornosti budu aktivno uključeni u ocjenu ili da se ocjena ažurira za vrijeme trajanja postupka, ako za to postoji razlog, kako je propisano **člankom 7. stavcima 7. i 8.** Nadalje, u nekim državama članicama nije učinkovito regulirano tko će i iz kojih izvora prikupljati potrebne/relevantne informacije u predmetima u kojima se informacije o djetetu i njegovim okolnostima ne mogu lako pribaviti od drugih relevantnih tijela, kao što su službe za zaštitu djece. To utječe na usklađenost prava tih država članica sa zahtjevom da pojedinačna ocjenjivanja provodi stručno osoblje u skladu s, koliko je to moguće, multidisciplinarnim pristupom. Prema **članku 7. stavku 9.** države članice mogu odstupiti od obveze provođenja pojedinačne ocjene ako je to u skladu s najboljim interesom djeteta i opravdano posebnim okolnostima predmeta, na primjer ako je za dijete nedavno već provedena pojedinačna ocjena. Iako je većina država članica koje su odlučile predvidjeti tu mogućnost odstupanja to učinila u skladu s Direktivom, nekoliko njih nije pravno propisalo da se potreba za odstupanjem mora ocijeniti u svakom pojedinom slučaju prije primjene.

3.7. Pravo na liječnički pregled (članak 8.)

Kako bi se zajamčilo zdravlje i osobni integritet djeteta koje je lišeno slobode, u **članku 8. stavku 1.** Direktive propisano je da države članice moraju osigurati da ta djeca imaju pravo na liječnički pregled bez nepotrebne odgode koji je što manje invazivan i obavlja ga liječnik, koji se treba obaviti u skladu sa stavkom 3., na inicijativu nadležnih tijela ili djeteta, njegova

odvjetnika ili nositelja roditeljske odgovornosti, koji je zabilježen u pisanom obliku (vidjeti **stavak 4.**) i koji se prema potrebi ponovno provodi (vidjeti **stavak 5.**). Svrha je pregleda procijeniti opće psihičko i fizičko stanje djeteta, a posebno, kako je navedeno u **stavku 2.**, njegovu sposobnost da bude podvrgnuto ispitivanju, drugim istražnim radnjama ili radnjama prikupljanja dokaza, ili drugim poduzetim ili predviđenim mjerama protiv djeteta, kao što je dugo razdoblje lišavanja slobode u istražnom zatvoru. Pregled je potreban i da bi se utvrdilo treba li pružiti liječničku pomoć (vidjeti **stavak 4.**).

Iako sve države članice omogućuju provedbu nekog oblika liječničkog pregleda kad su djeca lišena slobode u pritvoru ili istražnom zatvoru, nije uvijek propisano da se pregled mora provesti bez nepotrebne odgode.

Osim toga, u mnogim pravnim sustavima nije izričito predviđeno da se rezultati liječničkog pregleda moraju uzeti u obzir kako bi se utvrdilo može li dijete biti podvrgnuto određenim postupovnim/prisilnim radnjama. Nadležna istražna tijela često imaju diskrecijsku ovlast odlučiti hoće li zatražiti medicinsku dokumentaciju u tu svrhu, što nije u skladu s Direktivom.

3.8. Audiovizualno snimanje ispitivanja (članak 9.)

Djeca koja su osumnjičenici ili optuženici u kaznenom postupku ne mogu uvijek razumjeti sadržaj ispitivanja kojima su podvrgnuta. Kako bi se osigurala dostatna zaštita te djece, ispitivanje koje u kaznenom postupku provodi policija ili drugo tijelo za izvršavanje zakonodavstva mora biti audiovizualno snimljeno ako je, kako je navedeno u **članku 9. stavku 1.**, to razmjerno u pojedinom predmetu. Nadležna tijela zadužena za ispitivanje trebala bi posebno uzeti u obzir je li odvjetnik prisutan i je li dijete lišeno slobode te moraju osigurati da je najbolji interes djeteta uvijek na prvom mjestu.

Ako je nacionalnim pravom predviđeno takvo snimanje samo na temelju određenih općih kriterija i nije propisano uzimanje u obzir posebnih okolnosti predmeta, kao što je procjena ima li dijete intelektualne ili psihosocijalne poteškoće zbog kojih bi audiovizualno snimanje moglo biti primjereno, upitno je je li Direktiva pravilno prenesena. Nedovoljna tehnička infrastruktura nije valjana osnova za odstupanje od pravila o audiovizualnom snimanju utvrđenih u Direktivi. Sustavno nedostatno ulaganje u odgovarajuću tehničku infrastrukturu ne može se smatrati iznimnim nepremostivim tehničkim problemom koji bi mogao opravdati odstupanje od pravila Direktive o audiovizualnom snimanju. Općenito, takvi su problemi uočeni u vezi s prenošenjem članka 9. u dvije trećine država članica.

3.9. Ograničavanje lišavanja slobode (članak 10.)

Djeca su u posebno ranjivom položaju kad su lišena slobode, osobito u pritvoru ili istražnom zatvoru. Svako oduzimanje slobode nosi mogući rizik od štete za njihov fizički, mentalni i društveni razvoj, kao i njihovu uspješnu reintegraciju u društvo. U Direktivi su stoga utvrđena dva ključna načela koja nadležna tijela moraju poštovati pri lišavanju slobode.

Prvo je načelo da lišavanje slobode djeteta u bilo kojoj fazi postupka mora biti ograničeno na najkraće moguće vrijeme, uzimajući u obzir dob i pojedinačnu situaciju djeteta, kao i osobite okolnosti predmeta (**članak 10. stavak 1.**). Drugo je načelo da oduzimanje slobode, posebno istražni zatvor, uvijek mora biti krajnja mjera i da se odluke o određivanju istražnog zatvora moraju temeljiti na obrazloženoj odluci, donesenoj bez nepotrebne odgode, koja podliježe

povremenom sudskom preispitivanju u razumnim vremenskim razmacima (**Članak 10. stavak 2.**).

Više od trećine svih država članica nije prenijelo prvo ili drugo načelo potpuno u skladu s Direktivom. U tome važnu ulogu imaju opetovani problemi s usklađivanjem, uključujući nepravilno prenošenje područja primjene Direktive[23] i opće nepostojanje izričitih pravnih zahtjeva u nacionalnom zakonodavstvu mnogih država članica na temelju kojih nadležna tijela moraju provoditi temeljite ocjene u svakom pojedinom slučaju pri kojima uzimaju u obzir posebne okolnosti djeteta i predmeta, prije svega kako bi utvrdila mogu li primijeniti alternativne mjere[24].

3.10. Alternativne mjere (članak 11.)

Člankom 11. Direktive od država članica zahtijeva se da osiguraju da se, ako je moguće, na djecu primjenjuju mjere koje su alternativa lišavanju slobode. Takve alternativne mjere mogu uključivati zabranu djetetova boravka na određenim mjestima ili njegovu obvezu da živi na određenom mjestu, ograničenja kontakta s određenim osobama, obvezu javljanja nadležnim tijelima, sudjelovanje u obrazovnim programima te podvrgavanje terapijskom programu ili liječenju od ovisnosti uz suglasnost djeteta (vidjeti uvodnu izjavu 46.).

Većina država članica predviđa takve alternativne mjere, ali vrste mjera razlikuju se među državama članicama, pa čak i regijama unutar tih država članica. Tek nekoliko država članica jamči dostupnost samo jedne alternativne mjere u nacionalnom pravu ili ne jamči alternativne mjere za svu djecu.

U tom je kontekstu ključno napomenuti da se u Direktivi govori o alternativnim mjerama u množini, što znači da bi u zakonu trebalo biti dostupno više od jedne potencijalne alternativne mjere s obzirom na širok raspon mogućih mjera koje države članice u načelu mogu odabrati. Međutim, glavni izazov u osiguravanju da djeca doista ostvaruju korist od primjene takvih alternativnih mjera proizlazi iz postupanja sudova, čiji se rezultati razlikuju među državama članicama.

3.11. Posebno postupanje u slučaju lišavanja slobode (članak 12.)

Člankom 12. stavkom 1. Direktive zahtijeva se da se djeca u istražnom zatvoru odvoje od odraslih osoba, osim ako to nije u najboljem interesu djeteta. **Člankom 12. stavkom 2.** isto tako se zahtijeva da se djeca u pritvoru odvoje od odraslih osoba, osim ako to nije u najboljem interesu djeteta ili ako, u iznimnim okolnostima, to nije moguće u praksi. Potonja mogućnost odstupanja može se primijeniti u rijetko naseljenim područjima, u kojima policijske postaje nemaju zasebne objekte za smještaj djece jer se susreću s vrlo malim brojem predmeta koji ih uključuju. Međutim, u takvim okolnostima djeca moraju biti smještena s odraslima na način koji je u skladu s najboljim interesom djeteta.

Ta se načela ne poštuju u potpunosti u nacionalnom pravu otprilike trećine država članica. Ovdje treba napomenuti razliku između pravila o razdvajanju u pritvoru i istražnom zatvoru kad je riječ o mogućnosti odstupanja. Kad je riječ o istražnom zatvoru, Direktivom je

[23] Vidjeti odjeljak 3.1.
[24] Vidjeti odjeljak 3.6. o pravu na pojedinačnu ocjenu.

propisano da je zajednički smještaj moguć samo ako je u najboljem interesu djeteta da ne bude odvojeno. Strukturni problemi u prilagodbi infrastrukture istražnog zatvora nisu opravdana osnova za odstupanje od tog pravila.

U brojnim slučajevima pokušaji država članica da prenesu **članak 12. stavke 3. i 4.** narušili su usklađenost s pravom djeteta da, u načelu, bude odvojeno od odraslih osoba, čak i mlađih odraslih osoba koje su tek navršile 18 godina.

Stavcima 3. i 4. uređuje se proširenje sustava istražnog zatvora koji pruža veću potporu i zaštitu djeci na osobe koje postanu punoljetne dok se nalaze u istražnom zatvoru (barem dok ne navrše 21 godinu). Međutim, u nekim državama članicama postoji problem jer je produljenje zajedničkog smještaja s djecom zapravo automatski predviđeno, a ne ocjenjuje se u svakom pojedinom slučaju, uzimajući u obzir najbolji interes djece s kojom bi mlađa odrasla osoba bila smještena. U drugim državama članicama nacionalno pravo napisano je na način koji upućuje na to da bi mlađe odrasle osobe bile odvojene i od djece i od drugih odraslih osoba, ali i dalje postoji pravna nesigurnost kad je riječ o tumačenju tog prava.

Osim odvojenog smještaja od odraslih, potrebne su i druge posebne zaštitne i potporne mjere kako bi se osigurala dobrobit djece i mogućnost njihove reintegracije, posebno kad se nalaze u istražnom zatvoru. **Člankom 12. stavkom 5.** stoga se zahtijeva od država članica da u pet materijalnih područja poduzmu prikladne mjere u korist djece u istražnom zatvoru koje, među ostalim, osiguravaju učinkovito ostvarivanje prava na obiteljski život redovitim kontaktom u obliku posjeta i korespondencije s roditeljima, obitelji i prijateljima. Takve bi se mjere ujedno trebale, u mjeri u kojoj je to primjereno, primjenjivati i na pritvor te, ako je to predviđeno nacionalnim pravom, druge vrste lišavanja slobode.

Sve države članice donijele su mjere, među ostalim zakonodavstvo, čiji je cilj barem u određenoj mjeri osigurati zdravlje djece dok su lišena slobode. Ostali zahtjevi, kao što je osiguravanje poštovanja slobode vjeroispovijesti ili uvjerenja djece, uglavnom se provode općim odredbama o zaštiti slobode vjeroispovijesti. Mnoge države članice priopćile su i opće odredbe nacionalnog prava u kojima je utvrđeno pravo na dostojanstveno postupanje u skladu s važećim standardima ljudskih prava.

U mnogim državama članicama priopćene mjere za prenošenje (djelomično) nisu dovoljne za postizanje standarda predviđenih Direktivom iz jednog od sljedećih razloga: mjere nisu dovoljno konkretne ili se ne mogu smatrati učinkovitima za osiguravanje prava i standarda predviđenih Direktivom, njihovo područje primjene nije dovoljno široko da pokriju sve ključne ciljeve utvrđene u Direktivi ili oblike lišavanja slobode u potrebnoj mjeri ili ne pokrivaju svu djecu lišenu slobode (učinak neusklađenog prenošenja područja primjene Direktive). Za vrijeme savjetovanja nekoliko država članica navelo je da imaju dodatne praktične provedbene mjere, kao što su programi potpore i obrazovni programi koje na dobrovoljnoj, redovitoj ili *ad hoc* osnovi nude relevantne socijalne ili obrazovne službe, a neke su naglasile da je postupanje prema svakom djetetu individualizirano. Međutim, općenito je utvrđeno da većina država članica nije uspjela dokazati potpuno usklađeno prenošenje članka 12. stavka 5.

Slično tome, otprilike polovina država članica nije donijela posebne mjere kojima bi osigurala da se djeca lišena slobode mogu čim prije sastati s nositeljem roditeljske

odgovornosti, što moraju barem nastojati učiniti u skladu s **člankom 12. stavkom 6.** Direktive.

3.12. Pravovremeno i pozorno rješavanje predmeta (članak 13.)

Člankom 13. stavcima 1. i 2. Direktive zahtijeva se od država članica da poduzmu sve odgovarajuće mjere kako bi osigurale da se kazneni postupci koji uključuju djecu rješavaju po hitnom postupku i s dužnom pažnjom te da se prema djeci uvijek postupa na način koji štiti njihovo dostojanstvo i primjereno s obzirom na njihovu dob, zrelost i razinu shvaćanja te uzimajući u obzir njihove posebne potrebe, uključujući probleme u komunikaciji koje ona mogu imati.

Kao i u kontekstu posebnih mjera za djecu lišenu slobode, većina država članica smatra da se tim zahtjevima daje dovoljan učinak općim odredbama nacionalnog prava kao što su ustavna načela, kojima se zahtijeva poštovanje dostojanstva pojedinca i važećih standarda ljudskih prava, među ostalim Konvencije UN-a o pravima djeteta, koju su ratificirale sve države članice EU-a.

3.13. Pravo na zaštitu privatnosti (članak 14.)

Privatnost djece tijekom kaznenog postupka, među ostalim privatnost njihovih osobnih podataka sadržanih u kaznenom spisu, trebala bi biti osigurana na najbolji mogući način kako bi se spriječila, među ostalim, stigmatizacija kao prepreka njihovoj reintegraciji u društvo. Odgovarajući zahtjev za zaštitu djece u skladu s tim utvrđen je u **članku 14. stavku 1.** Direktive.

U **članku 14. stavku 2.** zahtijeva se da ročišta koja uključuju djecu obično budu zatvorena za javnost, odnosno da je sudovima ili sucima dopušteno naložiti njihovo zatvaranje za javnost, dok je u **stavku 3.** dodano da se moraju poduzeti odgovarajuće mjere kako bi se osiguralo da se audiovizualni zapisi ispitivanja ne šire u javnosti.

Pri prenošenju tih odredaba utvrđeni su samo manji problemi s usklađivanjem u tek nekoliko država članica. Međutim, čini se da u mnogim državama članicama područje primjene nacionalnih odredaba kojima se prenosi opće pravo na privatnost djece kako je utvrđeno u članku 14. stavku 1. ne obuhvaća djecu koja su osumnjičena da su počinila kazneno djelo, ali ih nadležna tijela još nisu službeno odredila kao osumnjičenike ili optuženike (ili jednakovrijedne osobe u državama članica). To je povezano s nepravilnim prenošenjem područja primjene Direktive[25].

U svakom slučaju države članice ujedno moraju, u skladu s **člankom 14. stavkom 4.** te, poštujući slobodu izražavanja i informiranja te slobodu i pluralizam medija, poticati medije da poduzmu samoregulatorne mjere kako bi se ostvarili ciljevi pravila Direktive o privatnosti.

Većina država članica stoga nije službeno priopćila mjere za prenošenje te odredbe. Međutim, u okviru savjetovanja Komisije o praktičnim provedbenim mjerama, više od trećine država članica navelo je da su mediji barem djelomično obvezani zakonodavnim mjerama koje zabranjuju širenje osobnih podataka, slika ili snimaka djece koja su osumnjičenici ili optuženici. To se nadopunjuje samoregulacijom. Druge države članice navele su da mediji u njihovu pravnom sustavu djeluju u skladu sa smjernicama koje su

[25] Vidjeti odjeljak 3.1.

objavila posebna nacionalna upravna tijela i/ili u skladu s etičkim kodeksima koje su si samostalno nametnuli i koje samostalno prate bez intervencije države.

3.14. Pravo djeteta na pratnju nositelja roditeljske odgovornosti tijekom postupka (članak 15.)

Uvodi se novo postupovno jamstvo koje se odnosi isključivo na djecu u obliku prava djeteta na pratnju nositelja roditeljske odgovornosti na ročištima, kako je utvrđeno u **članku 15. stavku 1.** Direktive, kao i u drugim fazama postupka u skladu sa stavkom 4., ako je to u najboljem interesu djeteta i ne dovodi u pitanje kazneni postupak. Ako su više osoba nositelji roditeljske odgovornosti za isto dijete, u skladu s uvodnom izjavom 57. dijete bi trebalo imati pravo na pratnju svih njih, osim ako je to u praksi nemoguće unatoč razumnim koracima nadležnih tijela.

Većina država članica utvrdila je to pravo, iako nekoliko država članica ograničava njegovo područje primjene mogućnostima odstupanja koje nisu predviđene Direktivom. To je povezano i s nepravilnim prenošenjem područja primjene Direktive[26].

Međutim, većina problema s usklađivanjem nastala je pri prenošenju pravila o imenovanju druge odgovarajuće odrasle osobe, kako su utvrđena u stavcima 2. i 3., koja su slična pravilima utvrđenim u članku 5. Direktive.

Neke države članice ne dopuštaju djetetu da u prvom stupnju samo imenuje drugu odgovarajuću odraslu osobu. U nekim drugim državama članicama nadležna tijela imaju diskrecijsko pravo isključiti nositelje roditeljske odgovornosti iz postupka, a da pritom ne moraju nužno osigurati imenovanje druge odgovarajuće odrasle osobe koja će ih zamijeniti. To je uglavnom povezano s neuvođenjem pojma „druge odgovarajuće odrasle osobe” koja ujedno nije službeno imenovana stvarnim zakonskim skrbnikom djeteta, kao što je nastavnik ili član obitelji koji zakonski ne snosi roditeljsku odgovornost za dijete.

Općenito, problemi u usklađenom prenošenju prava na pratnju mogu iznimno negativno utjecati na djetetovo učinkovito razumijevanje kaznenog postupka i njegovu sposobnost ostvarivanja postupovnih prava. Konkretno, djeca koja u skladu s člankom 6. stavkom 6. ili 8. Direktive nemaju pomoć odvjetnika mogla bi u potpunosti ostati bez pratnje i potpore odgovarajuće odrasle osobe.

3.15. Pravo djece osobno nazočiti i sudjelovati na svom suđenju (članak 16.)

Člankom 16. stavkom 1. podsjeća se na pravo djece da budu prisutna na suđenju. Međutim, dodatno zahtijeva da države članice poduzmu sve potrebne korake kako bi im omogućile učinkovito sudjelovanje, uključujući mogućnost da budu saslušana i da izraze svoja stajališta. Kako što je predloženo u uvodnoj izjavi 60., države članice trebale bi poticati djecu da prisustvuju vlastitom suđenju, između ostalog i osobnim uručivanjem sudskog poziva i slanjem preslike sudskog poziva nositelju roditeljske odgovornosti ili drugoj odgovarajućoj odrasloj osobi.

[26] Vidjeti odjeljak 3.1.

Od nekoliko država članica čije nacionalno pravo nije u potpunosti usklađeno s tim zahtjevima dvije tvrde da se barem dio suđenja u određenim slučajevima može provesti bez fizičke prisutnosti djeteta.

Člankom 16. stavkom 2. nadalje se zahtijeva da djeca kojoj je suđeno u odsutnosti imaju pravo na novo suđenje u kojem je omogućeno izvođenje (novih) dokaza ili na drugi učinkovit pravni lijek, u skladu s Direktivom (EU) 2016/343 i pod uvjetima utvrđenima u njoj. Općenito, odredbe nacionalnog prava kojima se uređuju takva pitanja nisu specifične za djecu, već se primjenjuju na sve osumnjičenike i optuženike. U tom kontekstu treba napomenuti da postoje problemi u prenošenju relevantnih odredaba Direktive (EU) 2016/343, odnosno članak 8. o pravu sudjelovati na raspravi i članak 9. o pravu na obnovu postupka nisu pravilno preneseni u najmanje šest država članica[27], protiv kojih je pokrenut postupak zbog povrede.

3.16. Pravo na pravnu pomoć (članak 18.)

Djeca koja su osumnjičenici ili optuženici, kao i odrasle osobe ostvaruju prava na pravnu pomoć kako je utvrđeno u Direktivi (EU) 2016/1919. Međutim, kad je riječ o djeci **člankom 18.** izričito se zahtijeva da se nacionalnim pravom povezanim s pravnom pomoći jamči ne samo pravo na pristup odvjetniku koje imaju svi osumnjičenici i optuženici, nego i učinkovito ostvarivanje prava na stvarnu pomoć odvjetnika kako je utvrđeno u članku 6. Direktive.

Problemi s usklađivanjem pri prenošenju Direktive (EU) 2016/1919 utječu i na pružanje pravne pomoći djeci. Za države članice koje nisu pravilno prenijele Direktivu (EU) 2016/1919 automatski se smatra da su nepravilno prenijele i članak 18. Direktive, osim ako problem u prenošenju utječe samo na odrasle osumnjičenike ili optuženike jer postoje druga pravila kojima se uređuje pružanje pravne pomoći djeci koja su osumnjičenici ili optuženici, a koja su u skladu s Direktivom (EU) 2016/1919. Kad je riječ o usklađivanju s Direktivom (EU) 2016/1919, gotovo nijedna država članica nije na usklađen način prenijela pravila o rokovima za pružanje pravne pomoći[28] utvrđena u članku 4. stavku 5. S obzirom na to da pogođene države članice na djecu primjenjuju ista pravila o pravnoj pomoći kao i na odrasle, ti problemi s usklađivanjem na temelju Direktive (EU) 2016/1919 ujedno su i problemi s usklađivanjem na temelju ove Direktive.

Kao što je navedeno za prenošenje članka 6. Direktive, ne pružaju sve države članice pomoć odvjetnika, uključujući imenovanje odvjetnika koji bi pružao pravnu pomoć, od najranijeg trenutka u postupku predviđenog Direktivom. To je povezano i s nepravilnim prenošenjem područja primjene Direktive[29].

U nekim državama članicama djeca koja primaju pravnu pomoć moraju nadoknaditi te troškove u određenim okolnostima, iako je pomoć odvjetnika obvezna. Kao što je istaknuto u

[27] Belgija (INFR(2023)2094), Bugarska (INFR(2023)2093), Hrvatska (INFR(2023)2092), Mađarska (INFR(2023)2141), Latvija (INFR(2023)2140), Poljska (INFR(2024)2034).
[28] Vidjeti Izvješće Komisije Europskom parlamentu i Vijeću o provedbi Direktive (EU) 2016/1919 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2016. o pravnoj pomoći za osumnjičenike i okrivljenike u kaznenom postupku i za tražene osobe u postupku na temelju europskog uhidbenog naloga, COM(2023) 44 final.
[29] Vidjeti odjeljak 3.1.

izvješću o provedbi[30] za Direktivu (EU) 2016/1919, polovina država članica općenito omogućuje povrat troškova u slučaju osuđujuće presude ili kad je kazneni postupak okončan zbog okolnosti koje ne oslobađaju osobu, kao što su istek roka zastare. U nekim se slučajevima takav povrat troškova provodi neovisno o ekonomskoj/financijskoj situaciji pogođenih osoba.

3.17. Pravni lijekovi (članak 19.)

Pravo na učinkovit pravni lijek, kako je utvrđeno u članku 47. Povelje, temeljno je postupovno pravo. **Člankom 19.** stoga se zahtijeva da djeca u okviru nacionalnog prava imaju učinkovit pravni lijek u slučaju kršenja njihovih prava iz Direktive. Pitanje oblika tih pravnih lijekova obuhvaćeno je postupovnom autonomijom država članica. Usklađenost s tom odredbom u smislu prenošenja vrlo je visoka. Sve države članice imaju barem neki oblik pravnog lijeka u slučaju kršenja prava djeteta na temelju Direktive.

3.18. Osposobljavanje (članak 20.)

Učinkovito i kontinuirano osposobljavanje stručnjaka koji su u kontaktu s djecom tijekom kaznenih postupaka u područjima kao što su prava djece, odgovarajuće tehnike obavljanja razgovora, dječja psihologija i komunikacija na jeziku prilagođenom djetetu, od ključne je važnosti za osiguravanje provedbe i primjene Direktive na način koji je u skladu s njezinim zahtjevima i ciljevima. Stoga se u članku 20. utvrđuju zahtjevi za takvo osposobljavanje za različite ključne aktere. Pristupi prenošenju tih zahtjeva znatno se razlikuju među državama članicama.

Stavkom 1. se zahtijeva od država članica da osiguraju da osoblje tijela za izvršavanje zakonodavstva i osoblje ustanova za osobe lišene slobode koje se bavi predmetima koji uključuju djecu prođe posebno osposobljavanje do razine koja je prikladna za njihove kontakte s djecom. Međutim, nedostatak dobro uspostavljenih okvira osposobljavanja koji podliježu mehanizmima kontrole kvalitete u praksi doprinosi problemima s usklađivanjem u brojnim državama članicama. Neke države članice prenijele su zahtjeve za osposobljavanje iz Direktive samo za osoblje tijela za izvršavanje zakonodavstva ili zatvorsko osoblje. U mnogima je sudjelovanje u relevantnom osposobljavanju dobrovoljno. Čini se da postoje i znatne razlike u učestalosti ponuđenog osposobljavanja. Neke su države članice potvrdile u okviru savjetovanja da se osposobljavanje pruža samo na *ad hoc* osnovi, na temelju unutarnjih procjena potrebe, dok su druge uspostavile redovite cikluse osposobljavanja. To je istaknula i Agencija za temeljna prava[31]. Nadalje, dionici s kojima je provedeno savjetovanje ukazali su na moguće nedostatke u kvaliteti osposobljavanja. Kad je riječ o sucima i tužiteljima koji sudjeluju u kaznenim postupcima koji uključuju djecu, u skladu sa **stavkom 2.** države članice moraju poduzeti barem odgovarajuće mjere kako bi osigurale da su te osobe stručnjaci u tom području ili imaju učinkovit pristup posebnom stručnom osposobljavanju.

[30] Ibid.
[31] Studija Agencije Europske unije za temeljna prava (2022.), *Children as suspects or accused persons in criminal proceedings — procedural safeguards*, dostupno na: https://fra.europa.eu/de/publication/2022/children-criminal-proceedings.

Takve „odgovarajuće mjere” nisu nužno ograničene na zakonodavne mjere te bi u svakom slučaju trebale poštovati neovisnost pravosuđa i razlike u organizaciji pravosuđa među državama članicama, kao i ulogu osoba koje su odgovorne za osposobljavanje sudaca i tužitelja, kao što su neovisne nacionalne ustanove za pravosudno osposobljavanje. Stoga većina država članica koje imaju uspostavljene zakonodavne zahtjeve za osposobljavanje sudaca i tužitelja osigurava da su takva pravila vrlo općenita i ukazuje na dodatne praktične provedbene mjere, među ostalim mjere koje su poduzela neovisna tijela za osposobljavanje i samoregulaciju pravosudne profesije.

U državama članicama u kojima ne postoje zakonodavne odredbe o osposobljavanju tužitelja i sudaca postoji niz različitih provedbenih okvira koji uglavnom ovise o praktičnim provedbenim mjerama. Tijekom savjetovanja dvije države članice navele su da njihov pravni sustav radi s posebnim sudovima za mladež i uredima tužitelja. Na te položaje mogu biti imenovani samo suci i tužitelji koji su stekli specijalizirano stručno znanje osposobljavanjem koje nude relevantne ustanove za osposobljavanje sudaca i tužitelja. Nadalje, u nekim državama članicama specijalizirano osposobljavanje nude posebne ustanove za osposobljavanje, ali čini se da je ono samo dobrovoljno, barem za neke relevantne pravosudne stručnjake. To nije nužno dovoljno kako bi se osiguralo da svi relevantni pojedinci doista prođu posebno osposobljavanje.

U skladu sa **stavkom 3.** moraju se poduzeti i odgovarajuće mjere kako bi se barem promicalo pružanje takvog posebnog osposobljavanja odvjetnicima koji sudjeluju u kaznenim postupcima koji uključuju djecu, uzimajući u obzir, naravno, potrebu za poštovanjem neovisnosti pravne struke i uloge osoba odgovornih za osposobljavanje odvjetnika, kao što su nacionalne odvjetničke komore.

U savjetovanju o tom pitanju nekoliko država članica navelo je da daju financijska sredstva nacionalnim odvjetničkim komorama kako bi se potaknulo odgovarajuće osposobljavanje odvjetnika o pravosudnim metodama prilagođenima djeci i/ili kako bi se od odvjetnika koji žele biti uvršteni na popis odvjetnika koji pružaju pravnu pomoć djeci zahtijevalo da prođu posebno osposobljavanje. Međutim, velika većina država članica navela je da je u njihovim pravnim sustavima osposobljavanje u potpunosti reguliraju i pružaju nacionalne odvjetničke komore te da se država ne upliće u to pitanje.

Naposljetku, u **stavku 4.** od država članica traži se da potiču inicijative koje omogućuju onima koji djeci pružaju usluge potpore i restorativne pravde da prođu odgovarajuće osposobljavanje i da poštuju standarde struke kad je riječ o nepristranosti, poštovanju i profesionalnosti. To bi se trebalo postići putem javnih službi država članica ili financiranjem organizacija za pomoć djeci.

U okviru savjetovanja neke države članice dostavile su informacije o praktičnim provedbenim mjerama i strukturama koje su uspostavljene kako bi se potaknulo osposobljavanje stručnjaka koji djeci pružaju usluge potpore i restorativne pravde. Donesene mjere uključuju, među ostalim: pokretanje namjenskih ustanova/programa za osposobljavanje; osiguravanje financijskih sredstava za organizacije civilnog društva koje pružaju relevantno osposobljavanje i smjernice; zahtjev da svi stručnjaci koji rade s djecom završe osnovni tečaj o pravima djeteta u okviru svojih stručnih kvalifikacija; te otvaranje tečajeva osposobljavanja za pravosudne djelatnike koje financira država drugim stručnjacima, posebno probacijskim službenicima i stručnjacima koji vode postupke mirenja.

3.19. Prikupljanje podataka (članak 21.)

Kako bi se pratila i ocijenila učinkovitost ove Direktive, potrebno je prikupiti relevantne podatke. U skladu s **člankom 21.,** države članice stoga su do 11. lipnja 2021. morale Komisiji poslati dostupne podatke iz kojih je vidljivo kako su prava utvrđena u Direktivi provedena, a nakon toga to moraju činiti svake tri godine.

U skladu s uvodnom izjavom 64., to uključuje podatke koje su zabilježila pravosudna tijela i tijela za izvršavanje zakonodavstva te, u mjeri u kojoj je to moguće, administrativne podatke koje su prikupile službe za zdravstvenu i socijalnu skrb u vezi s pravima propisanima u Direktivi, posebno u vezi s brojem djece kojima je omogućen pristup odvjetniku, brojem provedenih pojedinačnih ocjena, brojem audiovizualnih zapisa ispitivanja i brojem djece lišene slobode.

Podatke je dostavilo više od dvije trećine država članica. Međutim, čak i kad su podaci dostavljeni, rijetko su onoliko sveobuhvatni koliko je predviđeno Direktivom. Države članice stoga bi u najvećoj mogućoj mjeri trebale prilagoditi svoje prakse prikupljanja podataka u skladu s Direktivom.

3.20. Troškovi (članak 22.)

Naposljetku, Direktivom se uređuje raspodjela dodatnih troškova postupka koji proizlaze iz primjene prava na pojedinačnu ocjenu utvrđenog u članku 7., prava na liječnički pregled utvrđenog u članku 8. i audiovizualnog snimanja ispitivanja, kako je predviđeno u članku 9. Direktive. **Člankom 22.** propisano je da te troškove uvijek snose države članice, neovisno o ishodu postupka, osim troškova koji proizlaze iz primjene prava na liječnički pregled ako su pokriveni zdravstvenim osiguranjem.

Međutim, u malom broju država članica nije izričito propisano da država snosi takve troškove, dok se u drugima nacionalnim pravom zapravo izravno predviđa da barem dio troškova snosi dijete, općenito ili barem u predmetima u kojima je dijete proglašeno krivim. To nepotrebno financijski opterećuje djecu i, u konačnici, njihove nositelje roditeljske odgovornosti u tim državama članicama te dovodi do problema s usklađivanjem.

3.21. Prenošenje u nacionalno zakonodavstvo (članak 24.)

Člankom 24. stavkom 1. obvezuje se države članice da donesu mjere za prenošenje Direktive i o tome obavijeste Komisiju. Međutim, njime se zahtijeva i da te mjere, kad budu donesene, sadržavaju upućivanje na Direktivu ili da se na nju upućuje pri njihovoj službenoj objavi. Ta se vrsta odredbe naziva i „klauzula o međusobnoj povezanosti”. Svrha joj je osigurati dovoljnu razinu publiciteta mjera za prenošenje i omogućiti pogođenim osobama da utvrde opseg svojih prava i obveza u određenom području uređenom pravom EU-a kako je preneseno u nacionalno pravo[32].

Države članice mogu slobodno odabrati način upućivanja, pod uvjetom da donesu posebnu mjeru za prenošenje (*acte positif de transposition*) u kojoj se izričito upućuje na Direktivu. Konkretno, kad je riječ o postojećim zakonima, to bi, na primjer, mogao biti poseban akt

[32] Presuda Suda od 27. veljače 2003., Komisija/Belgija, C-415/01, EU:C:2003:118, točka 21.

objavljen u službenom listu države članice, u kojem se nedvosmisleno navode postojeći zakoni, propisi ili administrativne odredbe kojima dotična država članica smatra da je prenijela Direktivu. Stoga nisu nužno potrebne izmjene i dopune zakonodavstva. Međutim, ako se ne poduzmu mjere kojima bi se osiguralo upućivanje na Direktivu, Komisija može odbiti predmetne mjere kao mjere za prenošenje.

Samo su tri države članice početno u potpunosti provele klauzulu o međusobnoj povezanosti iz Direktive. Većina drugih država članica ispunila je taj zahtjev samo kad je riječ o novim mjerama donesenima radi prenošenja Direktive, a ne kad je riječ o postojećem zakonodavstvu, dok nekoliko država članica nije uopće provelo taj zahtjev. Ta nepravilna provedba klauzule o međusobnoj povezanosti istaknuta je u povredama protiv 22 pogođene države članice.

Komisija je 30. travnja 2024., nakon rasprava s državama članicama, predložila jednogodišnju fazu testiranja tijekom koje se putem EUR-Lexa osigurava službena objava nacionalnih mjera za prenošenje propisanih klauzulom o međusobnoj povezanosti. Na kraju faze testiranja Komisija će ocijeniti rezultate i prakse država članica. Ako se utvrdi da se u fazi testiranja nisu ostvarili traženi rezultati, Komisija zadržava pravo da nastavi provoditi obveze koje proizlaze iz klauzula o međusobnoj povezanosti. U međuvremenu, prigovori u tekućim predsudskim postupcima ili upiti o ispunjavanju zahtjeva u okviru klauzula o međusobnoj povezanosti neće se (dodatno) rješavati ako su države članice pristale na objavu poveznica i/ili dokumenata izravno na EUR-Lexu.

Unatoč jasnim prednostima EUR-Lexa u pogledu pristupačnosti, države članice imaju pravo odustati od te metode objave ako se obvežu da će u svojim nacionalnim mjerama za prenošenje sustavno i izravno upućivati na direktive ili da će u tu svrhu objaviti službene nacionalne obavijesti, i za nacionalno zakonodavstvo koje prethodi i za ono doneseno nakon predmetne direktive koju je potrebno prenijeti.

4. PRIMJENA ČLANKA 6. DIREKTIVE

Osim opće ocjene prenošenja članka 6. Direktive, Komisija se obvezala izvijestiti i o primjeni te odredbe. U tu svrhu, kako je navedeno u uvodu ovog izvješća, Komisija se savjetovala s državama članicama i zatražila od njih da dostave relevantne informacije i statističke podatke. Od država članica zatraženo je da dostave informacije/podatke o svojoj praksi / praktičnim mjerama kad je riječ o:

(a) pravu na sastanak s odvjetnikom prije ispitivanja kako je utvrđeno u stavku 4. točki (a);
(b) pravilima o povjerljivosti komunikacije kako su utvrđena u stavku 4. točki (a) i stavku 5.;
(c) mogućnosti odstupanja na temelju razmjernosti iz stavka 6. i mogućnosti privremenih odstupanja iz stavka 8.;
(d) pravilima o odgađanju ispitivanja kako su utvrđena u stavku 7.; i
(e) relevantnoj sudskoj praksi.

U nastavku su iznesene prikupljene povratne informacije.

Prvo, kad je riječ o pravu na sastanak i savjetovanje s odvjetnikom prije ispitivanja, sve države članice osim dvije izvijestile su da se njihovim zakonodavstvom ne predviđa minimalno/maksimalno razdoblje za takva savjetovanja. Većina država članica navodi da će se u praksi djeci i njihovim odvjetnicima dati onoliko vremena koliko im je potrebno, u razumnoj mjeri. U većini slučajeva takva savjetovanja navodno traju oko 30 minuta.

Međutim, u nekim državama članicama savjetovanja su u načelu ograničena na 30 minuta, a mogu se produljiti samo na zahtjev koji se može opravdati. Mjere kojima se određuje takvo opće ograničenje vremena dodijeljenog djeci za savjetovanje s njihovim odvjetnikom nisu same po sebi neusklađene s Direktivom. Međutim, potrebno je osigurati da u praksi zahtjev za produljenje tog ograničenja uvijek bude odobren ako je to potrebno da bi se zajamčila pravičnost postupka, posebno ako je djetetu potrebno više vremena s odvjetnikom zbog, na primjer, poteškoća u komunikaciji.

U nekoliko država članica dostavljene informacije upućuju i na to da one ne osiguravaju da dijete uvijek ima mogućnost osobnog sastanka s odvjetnikom radi takvog savjetovanja. U tim državama članicama savjetovanja je barem u nekim slučajevima moguće samo telefonom. Ta praksa u načelu nije u skladu s pravom na „sastanak" s odvjetnikom kako je utvrđeno Direktivom, jer sastanak podrazumijeva da bi odvjetnik trebao biti osobno prisutan. Potrebno je dodatno ocijeniti može li to u određenim slučajevima biti opravdano najboljim interesom djeteta.

Drugo, kad je riječ o primjeni pravila o povjerljivosti komunikacije između djeteta i njegova odvjetnika, kako su utvrđena u stavku 4. točki (a) i stavku 5., sve su države članice izvijestile da su savjetovanja između djeteta i njegova odvjetnika uvijek povjerljiva. Većina je navela da je u tu svrhu osiguran zaseban prostor kad je dijete lišeno slobode u pritvoru ili istražnom zatvoru.

Međutim, čini se da najmanje dvije države članice dopuštaju vizualni nadzor takvog prostora. Iako se Direktivom izričito ne isključuje ta praksa, ona može biti problematična ako su dokumenti koji podliježu obvezi čuvanja povjerljivosti ili drugi materijali koje dijete i njegov odvjetnik pregledavaju tijekom savjetovanja vidljivi osobama koje nadziru savjetovanje.

Treće, kad je riječ o primjeni mogućnosti odstupanja predviđenih u stavcima 6. i 8. Direktive, neke od država članica navele su da ta mogućnost odstupanja nije predviđena u njihovim pravnim sustavima. Države članice koje smatraju da jest predviđena navele su da nemaju podatke o broju predmeta u kojima je primijenjena mogućnost odstupanja ili nisu dostavile nikakve podatke. Jedna država članica izvijestila je da mogućnost odstupanja postoji u njezinom pravnom sustavu, ali da se još ne primjenjuje.

Od država članica zatraženo je i da navedu nacionalno tijelo odgovorno za ocjenjivanje propisano stavkom 6. kako bi se utvrdilo je li odstupanje od zahtjeva Direktive o pomoći odvjetnika razmjerno i u skladu s pravom djeteta na pošteno suđenje i učinkovitim ostvarivanjem njihovih prava na obranu. Na to je pitanje većina država članica odgovorila da je nadležno tijelo ono koje namjerava provesti ispitivanje ili drugu istražnu radnju (obično policija) ili tijelo koje je u tom trenutku općenito zaduženo za postupak (obično tužitelj ili istražni sudac u fazi koja prethodi sudskom postupku, ovisno o pravnom sustavu). Mali broj država članica zahtijeva da je pravosudno tijelo to koje uvijek provodi relevantno ocjenjivanje.

Međutim, i dalje je nejasno mora li u svim slučajevima u kojima je tijelo za izvršavanje zakonodavstva odgovorno tijelo odluku o primjeni odstupanja ipak odobriti tužitelj ili istražni sudac, ovisno o slučaju, ili će je sud preispitati u fazi sudskog postupka. To je važno kako bi se osigurao učinkovit pravni lijek protiv te odluke i, u idealnom slučaju, spriječila svaka moguća zlouporaba mogućnosti odstupanja.

Odgovori o primjeni mogućnosti privremenog odstupanja predviđene u **stavku 8.** Direktive bili su gotovo isti. Nisu dostavljeni podaci o učestalosti primjene te je i dalje nejasno hoće li odluku tijela za izvršavanje zakonodavstva o primjeni mogućnosti odstupanja uvijek preispitati sud.

Četvrto, kad je riječ o primjeni pravila o odgađanju ispitivanja navedenih u stavku 7., gotovo polovina država članica dostavila je informacije o tome kako se pojam „razumno vremensko razdoblje" uveden člankom 6. stavkom 7. tumači u njihovu nacionalnom pravnom sustavu.

Većina ih ne definira izričito taj pojam u nacionalnom pravu, već dopušta nadležnim tijelima da ga tumače u svakom pojedinom slučaju, uzimajući u obzir pojedinačne okolnosti predmeta, posebno to je li dijete lišeno slobode.

Međutim, neke države članice navele su posebna ograničenja vremena koje će se omogućiti djetetovu izabranom odvjetniku za dolazak. To se kreće od jednog sata do tri dana (u predmetima u kojima dijete nije lišeno slobode i ne očekuje se da će kašnjenje ugroziti istragu).

Kao što je istaknuto u raspravi o prenošenju članka 6. stavka 7., u Direktivi nije definiran pojam „razumno vremensko razdoblje". Međutim, Komisija smatra da bi ga trebalo tumačiti kao „onoliko dugo koliko je potrebno za dolazak odvjetnika", pri čemu se podrazumijeva da u slučaju očito pretjeranog ili nerazumnog kašnjenja države članice mogu imenovati drugog dežurnog odvjetnika tijekom trajanja određene radnje.

Naposljetku, kad je riječ o relevantnoj sudskoj praksi na nacionalnoj razini u kojoj je otvoreno pitanje povrede prava djeteta iz članka 6., posebno u vezi s primjenom mogućnosti odstupanja predviđenih stavcima 6. i 8., države članice navele su da nisu upoznate s takvim predmetima i/ili ne vode relevantne statističke podatke. Komisija stoga nije mogla ocijeniti za koje su konkretne elemente članka 6. u praksi istaknuti problemi s usklađivanjem ili koliko se to često događa.

5. ZAKLJUČAK

Cilj je Direktive na sveobuhvatan način ojačati i dopuniti postupovna jamstva za djecu koja su osumnjičenici ili optuženici u kaznenim postupcima, osigurati da imaju stvarnu i učinkovitu mogućnost da u potpunosti razumiju i prate postupak koji se vodi protiv njih te da ostvare svoje pravo na pošteno suđenje. Stoga je Direktivom ostvaren znatan napredak u osiguravanju jednakog pristupa pravosuđu u cijelom EU-u za jednu od najranjivijih skupina osumnjičenika i optuženika. Ona može potencijalno pozitivno utjecati ne samo na jačanje uzajamnog povjerenja među državama članicama u njihove pravosudne sustave, već i na sprečavanje recidivizma i poticanje društvene rehabilitacije i reintegracije djece.

Međutim, u ovom se izvješću naglašava da u nekim državama članicama još postoje problemi s usklađivanjem s glavnim odredbama Direktive. To je posebno problematično kad je riječ o području primjene nacionalnih mjera za provedbu Direktive i prenošenju ključnih materijalnih odredbi, među ostalim o pravima na informiranje, pomoći odvjetnika, pravu na pojedinačnu ocjenu i pravilima za lišavanje slobode i postupanje u slučaju lišavanja slobode. Informacije prikupljene za ovo izvješće ukazuju na to da postoje problemi s usklađivanjem i kad je riječ o primjeni članka 6. Direktive, posebice u vezi s pravilima o odgađanju ispitivanja te pravom na sastanak i savjetovanje s odvjetnikom prije ispitivanja.

Komisija će prioritetno nastaviti provoditi postupke zbog povrede pokrenute zbog nepotpunog prenošenja Direktive i ocjenjivati usklađenost država članica s Direktivom. Prema potrebi će poduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi se u cijelom EU-u postigla usklađenost s odredbama Direktive.